

Ana Lederer

KAZALIŠTE O KOJEM SMO MALO ZNALI

Acija Alfirević

Australski novi val

Hrvatski centar ITI-UNESCO, Zagreb, 2000.

U Biblioteci Mansioni (urednica Sanja Nikčević) nakon *Kazališnih putokaza i krajputaša* (1996) Nikole Đuretića u nizu *Kazališnih putopisa* objavljena je ponovno jedna dragocjena knjiga, prvi i jedini prikaz australskog kazališta u Hrvatskoj - studija Acije Alfirević o australskoj drami od 60-tih do početka 90-tih godina dvadesetog stoljeća pod naslovom *Australski novi val*.

Svoju doista ozbiljnu i temeljitu studiju autorica će započeti kratkom autobiografskom pričom kako je 1987. doputovala u posve novi svijet, u daleku zemlju o kojoj prije nije mnogo znala. No, iako autorica dvoji može li takav, kako sama kaže, impresionistički uvod poslužiti čitateljima, čini se da je na neki način ipak neizostavan: osim što objašnjava podrijetlo bavljenja temom, on je, naime, olakšavajuća uvertira svim čitateljima koji poput mene sebi odmah moraju priznati kako o Australiji i australskoj kulturi znaju upravo toliko, koliko je sama autorica - po vlastitu priznanju - znala prije negoli je doputovala u zemlju koja nije postojala na njezinoj mapi svijeta. Moje znanje o Australiji svodi se, na žalost, na prepoznavanje klokana i sidnejske opere na naslovnoj strani knjige, a znanje o australskoj drami i kazalištu nesigurno mi je čak i na razini elementarnog prepoznavanja. Čitanje se činilo stoga *a priori* zanimljivijim iskustvom, upravo

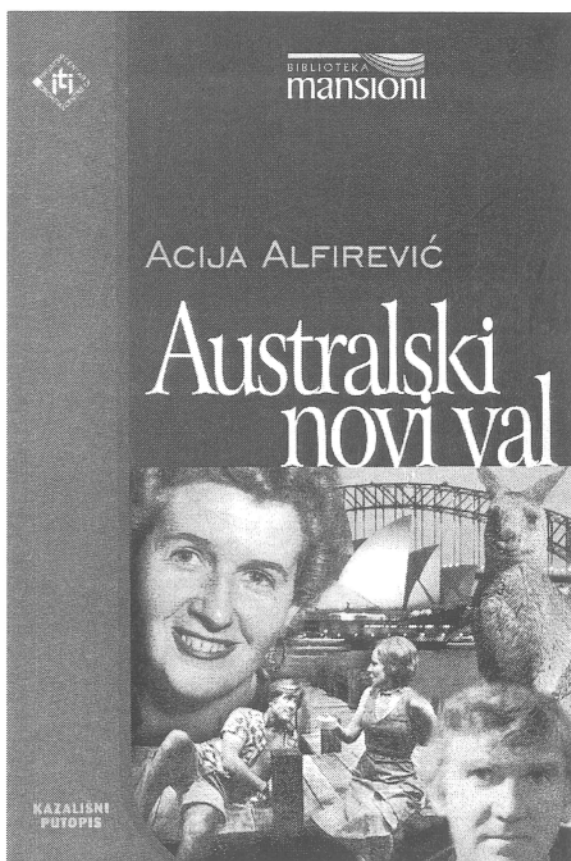
zbog toga neopterećenog ulaska u zonu malo poznatoga gradiva.

Prije negoli se fokusira na svoju temu, na dramatičare *novoga vala*, autorica će prvim poglavljem dati kontekstualno zapravo neizbježni uvod - "Povijesni pregled australskog kazališta" koje je prošlo dugu povijest neuspjeha i razočaranja dok se nije u potpunosti realiziralo u svojoj autohtonosti, uostalom baš kakva je i povijest same Australije. Jer, ključne promjene započinju tek pedesetih godina dvadesetoga stoljeća; naime, 1955. godine izvodi se *Ljeta sedamnaeste lutke* Australca Raya Lawlera, realistička drama u kojoj se na poslijetku pojavljuje jedna tipično australska tema i tipični autohtoni Australac - *bush-men* kao lik. Lawlerova drama je prekretnica u razvoju nacionalnog teatra te "iz njezina pepela" šezdesetih godina izrasta *novi val*, kojim je australska drama dosegla zrelost i stekla međunarodno priznanje. Nakon *Ljeta sedamnaeste lutke* sve do druge polovice šezdesetih vlada zatišje, kad "mladi gnjevni ljudi", studenti na sveučilištima u Melbourneu i Sydneyju kroz alternativni teatar pokrenu stvaranje nove nacionalne drame i teatra. Duhovnim začetkom *novoga vala* smatra se praiizvedba drame Rodneya Milgatea *Istančani pogled na život* u Jane Street Theatreu (1966) u Sydneyju, u Melbourneu se pak osniva La

Mama Theatre Co. (1967). Odvajanje od dominantnog britanskog i američkog utjecaja odnosno kompleksa inferiornosti, svijest o različitosti australskog identiteta te potreba da se u kazalištu govori o onome što je upravo australsko, u temeljima je nove domaće drame i kazališta, a *novi val* koji tvore novi dramatičari, redatelji i glumci, širi se iz Sydneya i Melbournea i na druge manje gradove. Brojne paralelne nove scene tada podržavaju australsku dramu, često bez obzira na financijski uspjeh, a tijekom sedamdesetih otvaraju se i mnogi odsjeci za dramu na sveučilištima: australski teatar preko domaćeg teksta stao je na svoje noge, a prije osnivanja spomenutih teatar, kao što je rekao jedan od *novovalovaca* John Romeril, australski dramatičar na sceni nije imao gdje progovoriti o sebi i svom društvu, nego je bio tek suputnik, "petokolonaš u službi Britanaca i Amerikanaca".

Nakon povijesti australskog teatra slijede portreti najistaknutijih dramatičara *novoga vala* - Jacka Hibberda, Johna Romerila, Davida Williamsona, Dorothy Hewett i Alexandera Buzoa. Ti su portreti - vrlo temeljito i koncentrirano na najvažnije dramske tekstove i izvedbe - pregledan, studiozan, analitički dosljedan i autoričnim vrijednosnim sudovima potkrijepljen, pouzdan uvid u opuse tih pisaca, a taj presjek kroz njihov dramski rad istodobno je i povijest dinamičnoga australskoga kazališnog života. Važno je naglasiti kako obiljem podataka koje donosi Acija Alfrević pritom ni najmanje ne opterećuje svoje izlaganje.

Prvi u nizu portretiranih dramatičara Jack Hibberd zagovarač je popularnog teatra, koji je australski po temi i sadržaju, jednako prihvaćen od široke publike i elitista, ujedno i prvi autor koji je na australsku scenu doveo tip prosječnoga Australca (*ockera*) te tako u teatar privukao i novu, dotada "obespravljenju" pu-

bliku. Jedna od središnjih osobnosti novoga vala u Melbourneu John Romeril najpoznatiji je kao autor drame *Plutajući svijet* čak i izvan granica Australije. U dramskom pismu inače politički (donekle marksistički) angažiranog Romerila, koji se ponajviše bavio problemom Australca kao pojedinca ali u svjetskom kontekstu, autorica tako prepoznaje utjecaj Brechtove dramaturgije. Važno je, naime, naglasiti kako u autoričinu analitičkom diskursu ne izostaju dramaturgijske usporedbe, što je također vrlo bitna kvalitativna komponenta njezina čitanja korpusa dramskih tekstova kojima se ovdje bavi. Svakako svjetski najpoznatije ime među obrađenim piscima također je pripadnik *novoga vala* - David Williamson, scenarist *Galipolja* i *Godina opasnog življenja*, pisac bogate i velike biografije, dramskog i scenar-

ističkog opusa. Kad je stupio na australsku kazališnu scenu, Williamson je bio svjestan da se ne nastavlja ni na kakvu autohtonu kazališnu tradiciju i sam je na scenu uveo australski govor ili australski engleski, koji prije nije bio dozvoljen. Williamson piše drame o Australcima za Australiju i po stilskom je određenju naturalist, zapravo "dramski kroničar Australije". U inače dominantno muškom društvu *novoga vala* nezaobilazna je Dorothy Hewett kao jedina dramatičarka, autorica raznolika i kontroverzna opusa, koja doduše nikada nije priznala da je feministkinja iako joj junakinje karakteriziraju feministička obilježja. Posljednji je portretirani Alexander Buzo, dramatičar posve originalnoga jezika, također izvođen i izvan granica svoje zemlje; kao potomak doseljenika tematizirao je osamljenost i otuđenost, prvi i jedini dramatičar koji progovara o problemima doseljenika i drugoj generaciji.

U pretposljednem poglavlju studije naslovljenom "Analiza drama" Acija Alfrević izdvaja temeljna obilježja dramskoga pisma novoga vala, sumirajući, dakle, koji su njezini tipični likovi, teme i žanrovi te jezik. Tu, pak, autorica knjigu završava sljedećim riječima: "*Grubo kazalište*" u Australiji značilo je: nove australske drame koje su bile antielitističke i prodirale duboko u australsko komotno društvo, koje su upotrebljavale jak, neobuzdan jezik te se neposredno odnosile na društveno stanje u zemlji.

Jack Hibberd, John Romeril, David Williamson, Dorothy Hewett i Alexander Buzo pridonijeli su razvitku svoga vlastitog teatra. Teatra koji nije britanski, nije američki: teatra koji je australski. Što - da parafraziram ranije navedenu izreku kritičarke Katherine Brisbane - "nije pogrešno - samo različito" (not wrong - just different).

Možda nije potrebno ni naglašavati da se na kraju nalazi i popis literature (kakav, uostalom,

zaokružuje svaku ozbiljnu studiju) - popis objavljenih i neobjavljenih dramskih tekstova te teorijskih knjiga o australskoj dramati i teatru. (Inače, ulomke iz drama autorica citira u originalu i u prijevodu.) U svakom slučaju, za očekivati je da će se stručni čitatelji, teatrolozi i kazališni praktičari podjednako, uz pomoć ove knjige zainteresirati i za poneki tekst australskog autora.

Čitanje dramskoga pisma australskog *novoga vala* Acije Alfrević posebno zanimljivu dimenziju ima u kontekstu australske teatrologije, o čemu je inače djelomice govorila i australska teatrologinja Jean I. Dawson na predstavljanju knjige održanom u Zagrebu 26. 01. 2001. na Dan Australije u Hrvatskom kulturnom klubu. U našoj pak teatrolozijskoj produkciji riječ je o nedvojbeno važnoj knjizi koja nas pouzdano i stručno upućuje u jedan nama nedovoljno poznat dramski korpus. Štoviše, kako sam već rekla, upoznaje nas s Australijom. David Williamson kaže kako su oni, *novovalovci*, prvi koji pišu o Australiji u kojoj su odrasli, "a to je čudno mjesto". I to je točno, i to se naime otkriva iz studije Acije Alfrević.

Slavni *novovalovac* za svoje će djelo reći: *Ako je dovoljno dobro, govorit će i drugim kulturama*. Parafrazirajući ga, za *Australski novi val* Acije Alfrević bez razmišljanja možemo reći da je i više nego dobra, zapravo izvrsno i zanimljivo pisana studija koja nam je približila jednu drugu dramu i kazalište te kroz svoju temu i kulturu i život u zemlji o kojoj smo - moramo to priznati - do sada ipak premalo znali.